

ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ АПК: ПОНЯТТЯ ТА ОЦІНКА

Остапенко Т.В.

Чернігівський національний технологічний університет

У статті досліджується погляд та підходи до поняття виробничого потенціалу підприємства з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва. Розглянуто методики оцінки потенціалу та напрями їх удосконалення.

Ключові слова: потенціал, АПК, виробництво, ресурсний потенціал, оцінка.

Постановка проблеми. Сучасний функціонуючий агропромисловий комплекс (АПК) потребує все більше економічно обґрунтованих підходів, які здатні призвести до підвищення ефективності виробництва. Особливого значення набуває необхідність раціональної взаємодії всіх факторів виробництва шляхом використання наукового обґрунтованих методів ведення сільськогосподарського виробництва. Підвищення ефективності використання виробничого потенціалу має велике значення, оскільки дозволяє підвищити ступінь використання ресурсів, відповідно, ефективність функціонування підприємств АПК. На сьогоднішній день, враховуючи економічну ситуацію в країні, забезпечення аграрного сектору економіки матеріально-технічними, фінансовими та трудовими ресурсами характеризується особливою напруженістю та нестабільністю. Більшість сільгоспвиробників гостро відчують нестачу власних засобів для фінансування розширеного відтворення. Саме тому питання про раціональне і ефективне використання наявного виробничого потенціалу є насущним та таким, яке потребує більш глибокого вивчення та аналізу.

Аналіз останніх наукових досліджень. В економічній теорії та практиці існують неоднозначні підходи щодо трактування суті та кількісного визначення виробничого потенціалу. Одним з перших виробничий потенціал як економічну категорію, розкрив А.І. Анчишкін. На його думку для виробничого потенціалу характерними є «виробничі ресурси, їх об'єм, структура, технічний рівень та якість...» [3, с.13] При цьому під виробничими ресурсами він розуміє засоби виробництва, трудові ресурси, а також природні ресурси, залучені в економічний оборот. Цей, так званий, «ресурсний» підхід характерний для більш ранніх досліджень виробничого потенціалу, які мали місце у 70-80 роках ХХ століття. І.І. Лукинов визначає виробничий потенціал як «кількість та якість ресурсів, якими володіє та чи інша господарська система» [10]. Д.А. Черніков зазначає, що виробничий потенціал характеризується «сукупністю ресурсів без врахування реальних взаємозв'язків, які виникають в процесі виробництва» [13].

На початку 80-х рр. ХХ ст. виникла необхідність зв'язку виробничого потенціалу з розміром кінцевого показника, який відображає результати його виробництва. Такий підхід отримав назву ресурсно-результативного та визначав виробничий потенціал як сукупність ресурсів, здатних виробляти певну кількість матеріальних благ. В.М. Свободін вважав, що виробничий потенціал представляє собою «сукупність спільно функціонуючих ресурсів, які здатні виробляти певний об'єм продукції». [11] Д.К. Шевченко розглядає виробничий потенціал як «сукупність виробничих ресурсів, зв'язаних в процесі виробництва, що мають певні потенційні можливості в сфері виробництва матеріальних благ». [16].

Дослідженням питання сутності виробничого потенціалу займалися ряд вітчизняних вчених-економістів. Так, Іщук С.О. зазначає, що «виробничий

потенціал – це складна, організована, динамічна система, яка формується з множин елементів, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії і виконують різні функції в процесі виготовлення продукції необхідної кількості та якості в терміни, визначені ринком». [8, с. 49]

Должанський І.З. тлумачить виробничий потенціал «як той обсяг робіт у наведених одиницях виміру витрат праці (нормо-годин), що може бути виконаний протягом деякого періоду часу основними виробничими працівниками на базі наявних виробничих фондів й оптимальній організації праці й виробництва». [7, с. 147].

Добикіна О.К. визначає виробничий потенціал як «здатність виробничої системи виробляти матеріальні блага, використовуючи ресурси виробництва» [6, с.26] Неможливість дати єдине визначення і трактування виробничого потенціалу пояснюється його складністю як економічної категорії.

У зв'язку з цим дослідження виробничого потенціалу підприємств АПК є надзвичайно актуальним завданням, вирішення якого необхідно як для оцінки потенційних можливостей аграрного виробництва, так і для встановлення резервів росту об'єму виробництва сільськогосподарської продукції за рахунок оптимального залучення факторів виробництва.

Мета статті. Вивчити специфіку виробничого потенціалу агропромислового підприємства та методи його оцінки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Для успішного розвитку підприємства в умовах ринкової економіки виникає потреба у зваженій методичці оцінки результатів господарської діяльності в порівнянні з потенційними можливостями його виробничих потужностей та ринку у цілому. Виходячи з цього, актуальним є питання вибору методу оцінки виробничого потенціалу підприємства, що дозволяє провести оцінку потенційних можливостей виробництва сільськогосподарської продукції на основі виявлення резервів росту виробничого потенціалу і забезпечення ефективності діяльності.

Проаналізувавши позиції прихильників ресурсного підходу щодо визначення поняття виробничого потенціалу, можна зробити висновок, що він не у повній мірі відображає таке складне та багатогранне поняття як виробничий потенціал. Акцентуючи увагу на ресурсній складовій, під виробничим потенціалом слід розуміти не лише сукупність ресурсів, а й здатність господарства виробляти продукцію. У свою чергу, така здатність характеризується сукупністю органічно взаємопов'язаних ресурсів виробництва.

Варто звернути увагу на те, що питання виробничого потенціалу, як правило, розглядаються у контексті з конкретними видами господарської діяльності, видами підприємств, структурою галузей тощо. Відповідно, у науковій літературі, залежно від масштабів господарської діяльності, вирізняють виробничий потенціал країни, галузі, регіону, кор-

порації та підприємства.

Аналізуючи питання виробничого потенціалу підприємства, хочемо відмити, що і тут немає єдиного підходу щодо розкриття його змісту. Так Лапін С.В. підкреслює, що «виробничий потенціал підприємства – це кількісний та якісний склад матеріальних та нематеріальних ресурсів, що забезпечують отримання максимальної економічної вигоди при найбільш повному їхньому використанні за часом і продуктивністю». [7, с.176], Федонін О.С., у свою чергу, зазначає, що «виробничий потенціал – це наявні та приховані можливості підприємства щодо залучення та використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції» [12, с.49]. Бачевський Б.Є. під виробничим потенціалом підприємства розуміє «властивість носія забезпечити виготовлення продукції певної номенклатури, що відповідає вимогам ринку за вихідними характеристиками, якістю, асортиментом, по максимуму, з орієнтацією на загальну міткість ринку цієї продукції» [4, с.13].

Шаталова Т.Н. та Єнікеева А.Г. доводять, що «виробничий потенціал підприємства – це відносини, які виникають на мікрорівні між працівниками самого підприємства з приводу отримання максимально можливого виробничого результату, який може бути отриманий при найбільш ефективному використанні виробничих ресурсів, при наявному рівні техніки та технологій, передових формах організації виробництва і не залежно від стану зовнішнього середовища. Суперечливий характер таких відносин визначається внутрішнім середовищем самого підприємства, а виробничий потенціал підприємства полягає в пошуку та реалізації внутрішніх джерел саморозвитку» [15, с. 86].

Не зважаючи на різноманіття визначень поняття виробничого потенціалу підприємства, усі автори єдині у тому, що виробничий потенціал окремого господарюючого суб'єкта є багатоскладовою та динамічною категорією, яка багато в чому залежить від рівня галузі та регіону, в якому існує підприємство, організація, тощо.

Розглядаючи виробничий потенціал підприємства агропромислового комплексу, слід звернути уваги на фактори, які визначають особливості діяльності підприємств цієї галузі. Зокрема, це природно-кліматичні (земельні, водні, лісові, фауністичні, агрохімічні чинники), а також соціально-економічні фактори, які охоплюють демографічну ситуацію, рівень розвитку соціального та транспортного потенціалу, стан використання економіко-географічного потенціалу.

З огляду на вищевикладене та враховуючи те, що єдино прийнятним тлумаченням змісту поняття «виробничий потенціал» немає, пропонується розглядати виробничий потенціал підприємства АПК як можливість створювати продукцію в певних природно-економічних умовах, що залежить від єдності, збалансованості, взаємозв'язку його матеріально-технічних, трудових і земельних ресурсів, а також від рівня їх віддачі та ефективності використання шляхом залучення інтелектуального капіталу, від наявності та вмілого використання якого залежить ефективне функціонування господарюючого суб'єкта.

Основними елементами, які формують виробничий потенціал підприємства агропромислового комплексу є виробничі ресурси, його техніко-технологічна база, фондовий та трудовий потенціали. Оскільки виробничий потенціал є багатостороннім поняттям, то виділити лише один певний елемент, який визначає його розвиток, надто складно. Так,

суттєвий вплив на виробничий потенціал мають виробничі ресурси, під якими слід розуміти сукупність природних, матеріальних та трудових ресурсів, які використовуються у господарській діяльності з метою виробництва максимально обсягу продукції за мінімальних витрат на одиницю. Техніко-технологічна база підприємств АПК визначається поєднанням матеріальних та природних ресурсів, які використовуються для виробництва продукції. У цьому розумінні, техніко-технологічну базу формують матеріальні ресурси (споруди та робочі машини, будівлі, обладнання, передавальні пристрої, робоча і продуктивна худоба, багаторічні насадження, різноманітні корми, насіння, пальне, мастильні матеріали, меліоративні споруди, добрива та інше). Важливу роль у формуванні виробничого потенціалу підприємства відіграє і фондовий потенціал, найбільшу значимість у складі якого відіграють земля та земельні ділянки, без яких складно було б уявити процес виробництва продукції рослинництва та тваринництва. Важливою ланкою, яка пов'язує усі вищезазначені елементи, безумовно, є праця, яка визначає трудовий потенціал.

Результатом взаємодії вищенаведених елементів виробничого потенціалу, які, у свою чергу, визначають також і фізичний обсяг випуску продукції, є формування технологічної ефективності виробництва. Якщо виробничі ресурси будуть використовуватися з максимальною інтенсивністю, то і випуск продукції, який відповідатиме таким витратам, буде досягати максимуму. Проте, слід зауважити, що такий максимальний результат, який характеризує технологічний аспект використання виробничого потенціалу, може і не реалізуватися, не дивлячись на те, що всі ресурси будуть витрачені в необхідній кількості. Причиною цього може стати порушення технології або інші прорахунки, що пов'язані із нераціональною організацією управління підприємством. Підсумовуючи, можна стверджувати, що для підприємства важливою є оцінка ефективності виробничого потенціалу у цілому, а не оцінка ефективності використання окремих ресурсів.

Відповідно, основою метою оцінки виробничого потенціалу підприємства є виявлення можливості ефективного використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, а також визначення впливу заходів по технічному та організаційному розвитку на кінцеві результати виробництва, серед яких об'єм та якість, собівартість та прибутковість продукції, а також рівень рентабельності господарської діяльності.

Вчені-економісти по-різному досліджують виробничий потенціал підприємства. Проаналізувавши їхні підходи щодо оцінювання цієї економічної категорії, можна виокремити ресурсний, структурний та цільовий. Оскільки представники ресурсного підходу розглядають виробничий потенціал підприємства як сукупність виробничих ресурсів, то і його величину вони пропонують розраховувати як суму фізичних вартісних оцінок окремих складових. Для оцінки виробничого потенціалу підприємства, керуючись цим підходом, слід враховувати матеріально-технічні ресурси з окремим дослідженням зняряд праці, трудові, енергетичні, фінансові (грошові) та інформаційні ресурси. Орієнтацію на визначення раціональної структури виробничого потенціалу підприємства передбачає структурний підхід. При цьому величину виробничого потенціалу визначають, виходячи із прогресивних норм та нормативних співвідношень, заданих найбільш досконалыми технологіями, організацією виробництва загалом та

окремих підсистем підприємства, що використовуються в галузі. Цільовий або проблемно-орієнтований підхід спрямовується на визначення відповідності наявного потенціалу досягненню поставлених цілей. Величина виробничого потенціалу при цьому визначається як рівень відповідності окремих складових потенціалу необхідному, дещо ідеальному уявленню про склад, структуру та механізми функціонування потенціалу для виготовлення конкурентоспроможної продукції. Цільовий підхід знаходить своє відображення в нормативних «деревах цілей» із широким спектром локальних та системних оцінок окремих елементів та взаємозв'язків.

На думку Должанського І.З., Загорної Т.О., Удалих О.О. виробничий потенціал – це технічно, організаційно, економічно й соціально обґрунтована норма ефективного робочого часу основного виробничого персоналу підприємства за певний період календарного часу [7с. 147]. Таким чином, сутність виробничого потенціалу вони зводять до обсягу робіт у наведених одиницях виміру праці, що може бути виконана протягом деякого періоду часу на базі наявних виробничих фондів.

Виходячи із зробленого припущення, виробничий потенціал можна представити як функцію виду

$$P = f(\Phi_t, R, E_\phi), \quad (1)$$

де P – виробничий потенціал в нормо-годинах за рік;

Φ_t – нормативний річний фонд робочого часу, години;

R – чисельність основних робітників, чол.;

E_ϕ – рівень ефективності їхньої праці і її фондоозброєності, частки одиниці.

Автори також деталізують сутність виробничого потенціалу підприємства як сукупність потенціалів робочих місць і потенціал окремого робочого місця, який пропонують визначати за нижченаведеним [2, с. 150]:

$$P = \Phi_t(L - K_r)K_\phi(\phi), \quad (2)$$

де Φ_t – нормативний річний фонд часу роботи розглянутого структурного робочого місця при двозмінному режимі його використання, год./рік;

ϕ – середнє значення нормативних коефіцієнтів ефективного використання робочого часу структурного робочого місця даного типу;

L – середнє значення нормативного або раціонального числа просторового робочого місця та структурного робочого місця даного типу;

K_r – коефіцієнт резервування виробничого потенціалу даного структурного робочого місця;

$K_\phi(\phi)$ – функція, що залежить від фондоозброєності структурного робочого місця даного типу, рівня його досконалості та ефективності.

На нашу думку, така методика є не надто влучною, оскільки не бере до уваги ефективність використання робочого часу. Відповідно, отриманий результат не може бути точною характеристикою, тому що саме від ефективності використання робочого часу залежить результативність роботи підприємства. До того ж такий підхід є недостатньо зручним у використанні за потреби прогнозування змін у виробничому потенціалі, його залежності від зовнішнього середовища тощо. Переконані, що оцінку виробничого потенціалу підприємства необхідно прив'язувати все-таки до результатів його діяльності.

Заслугує уваги підхід Архіпова В.М. до визначення фізичного обсягу використаних ресурсів через чисельність промислово-виробничого персоналу, що знайшло своє відображення у формулі:

$$W_o = LK_1 + \Pi FK_w, \quad (3)$$

де W_o – сукупна споживча вартість виробничих ресурсів;

L – чисельність промислово-виробничого персоналу;

K_1 – коефіцієнт оцінки складу і якості трудових ресурсів;

Π – коефіцієнт заміщення (еквівалентності) основних виробничих фондів чисельністю промислово-виробничого персоналу;

I – частка активної частини основних виробничих фондів;

F – вартість основних виробничих фондів у незмінних цінах;

K_w – коефіцієнт оцінки складу і якості основних фондів.

Доречним у запропонованій методиці є те, що коефіцієнти K_1 і K_w враховують вплив науково-технічного прогресу на фактори виробництва. Разом з тим, є декілька моментів, які ускладнюють оцінку за запропонованою методикою та ставлять під сумнів її результативність. Наприклад, підприємство може працювати на орендованих потужностях – тоді постає питання, яку вартість основних фондів брати для оцінки: залишкову, ринкову чи справедливу. Розрахунок коефіцієнта заміщення також викликає труднощі. Окрім того, виникає питання про правомірність та об'єктивність використання того або іншого ресурсу як еквівалента для вимірювання виробничого потенціалу.

Вище зазначалося, що вчені-економісти запевняють у тому, що потенціал економічного суб'єкта неможливо визначити шляхом оцінки певного окремо взятого ресурсу, наголошуючи, що виробничий процес можливий лише при їх взаємодії. Для прикладу, В.Н. Авдєєнко та В.А. Котлов запевняють, що виробничий потенціал за ресурсного підходу трактування не лише «представляє собою сукупність виробничих ресурсів цільового призначення, але й робить очевидною методикою оцінки його величини як суми фізичних значень складових елементів» [1, с. 74]. Відповідно до свого твердження вони зазначають, що «найбільш уніфікованим і універсальним виміром елементів виробничого потенціалу є їх ціна чи вартість». Розрахунок величини виробничого потенціалу, згідно запропонованої методики, представлений наступним чином:

$$\Pi = W_{of} + W_{tr} + W_{er} + W_t + W_i \quad (4)$$

де, Π – величина виробничого потенціалу підприємства;

W_{of} – середньорічна балансова вартість основних промислово-виробничих фондів підприємства, що також враховує витрати на їх модернізацію;

W_{tr} – вартість трудових ресурсів, який включає фонд заробітної плати, фонд матеріального заохочення, витрати на навчання, та підвищення кваліфікації промислово-виробничого персоналу;

W_{er} – вартість енергетичних ресурсів, яке підприємство отримує зі сторони;

W_t – вартість технології;

W_i – вартість інформації.

Запропонований метод розрахунку дає можливість отримати вартісну оцінку виробничого потенціалу, охоплюючи велику кількість ресурсів. Разом з тим, чим більше показників беруть участь у розрахунку, тим більше труднощів може виникати у ході здійснення оцінки виробничого потенціалу. На нашу думку, такий підхід до оцінки є дещо обмеженим, оскільки свою увагу зосереджує суто на ресурсних аспектах формування та використання виробничого потенціалу.

Однорідним у своїх судженнях щодо неможливості та недоцільності оцінки виробничого потенці-

алу шляхом оцінки одного показника є М.І. Іванов. Вчений підкреслював необхідність формування комплексної системи кількісних та якісних показників, що визначатимуть стан та ефективність використання виробничого потенціалу у цілому та в певних його складових зокрема. З-поміж кількісних показників Іванов М.І. розглядає статистичні показники середньої чисельності робітників та величини виробничих фондів, а серед якісних якостей робочої сили та продуктивність праці. З одного боку, такий підхід дає можливість отримати загальну оцінку техніко-технологічного рівня та параметрів виробничого процесу як складових виробничого потенціалу, але з іншого відмова від використання узагальнюючого показника оцінки виробничого потенціалу перешкоджає здійсненню порівняльного аналізу та ускладнює обґрунтування стратегічних рішень.

В.Цлаф у своєму підході до оцінки виробничого потенціалу особливу увагу приділяє інституціональним засадам його формування та використання, зокрема, нормативно-правовому регулюванню виробничої діяльності. Оцінка виробничого потенціалу підприємства, у відповідності до зазначеного підходу, здійснюється шляхом діагностики технологічного комплексу підприємства: визначається ступінь зносу основних засобів, ринкова вартість активів, оцінка спроможності щодо диференціації виробництва, можливість забезпечення внутрішніх конкурентних переваг, а також шляхом аналізу виробничої діяльності: кількісні та якісні параметри персоналу, соціально-психологічний клімат трудового колективу, механізми стимулювання праці тощо. Складність у використанні даного підходу визначається, насамперед, через недостатню структурованість методичного підходу та відсутністю чітко визначеної інтегрованої системи не фінансових показників оцінки.

В.Г. Герасимчук пропонує проводити оцінку виробничого потенціалу «шляхом заповнення великої кількості форм вихідної, розрахункової та аналітичної інформації» [5]. Такий підхід до оцінки по-

єднує ресурсний та результативний підходи до складових виробничого потенціалу, який, у свою чергу, аналізується за допомогою складної системи показників, що узагальнюють вплив кваліфікаційного рівня кадрів, параметрів використання виробничого обладнання, фінансових можливостей та резервів конкуренції. Застосування даного методу оцінки дає змогу встановити зв'язок між станом виробничого потенціалу та фінансовими результатами діяльності підприємства, проте недоліком його є обмеження щодо вивчення техніко-технологічних передумов формування виробничих можливостей підприємства.

Висновки і пропозиції. Обираючи спосіб оцінки виробничого потенціалу будь-якого підприємства, за нашим переконанням, слід звертати увагу на особливості галузі (сфери), у якій воно функціонує. Особливістю виробництва агропромислового підприємства, в першу чергу, є те, що воно представлене різноманітними структурними елементами, в силу чого варто застосовувати аналіз ефективності по окремим його складовим. У той же час, варто розуміти, що аналіз окремих складових виробництва може не дати загальну характеристику ефективності підприємства у цілому, так як його динаміка може виявитися неоднаковою і навіть суперечливою. До того ж не можна розглядати підприємство як лише сукупність окремих виробничих ресурсів, які піддаються кількісній та якісній оцінці. Результат оцінки виробничого потенціалу підприємства повинен давати змогу проаналізувати наскільки ефективно господарюючий суб'єкт використовує свої ресурси в процесі виробництва, та яку вигоду він з цього отримує. Іншими словами, оцінка виробничого потенціалу підприємства повинна мати системний підхід: здійснювати аналіз ефективності використання ресурсів підприємства, управління виробництвом, з одного боку, та з іншого показати наскільки якісно та вміло підприємство може скористатися цими можливостями задля досягнення кращих результатів.

Список літератури:

1. Авдєєнко В.М. Котлов В.А. Производственный потенциал промышленного предприятия. – М.: Экономика, 1989, – С. 74-82.
2. Андросчук Д.В. Теоретичні питання визначення та оцінки виробничого потенціалу підприємства // Українські наукові записки, 2005, №1-2, с. 374-380.
3. Анчишкин А.И. Прогнозирование роста социалистической экономики / А.И. Анчишкин. – М.: Экономика, 1973.- 205 с.
4. Бачевський Б.Є. Потенціал функціональних систем підприємства // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2007. – №9 (15). – Ч.2. – С. 12-16.
5. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством / В.Г. Герасимчук. – К.: КНЕУ, 2000. – 360 с.
6. Добикіна О.К. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. /О.К. Добикіна та ін. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 202 с.
7. Должанський І.З. Управління потенціалом підприємства: навч. посіб. / І.З. Должанський та ін. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 362с.
8. Іщук С. Концептуальні засади формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств. / С.Іщук // Регіональна економіка. – 2005. – №3 – с.48-56.
9. Ляпін Є.В. Оцінка економічного потенціалу підприємства: Монографія. – Суми: ІТД «Університетська книга», 2004. – 360 с.
10. Лукинов И.И. Аграрный потенциал: исчисление и использование / И.И. Лукинов. // Вопросы экономики. – 1988. – №1. – С. 10-18.
11. Свободин В.Н. Производственный потенциал сельскохозяйственного предприятия и оценка эффективности его использования / В.Н. Свободин // Вестник статистики. – 1984. – №10. – С. 5-11.
12. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб./ О.С. Федонін. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.
13. Цлаф В. Методическое пособие: Реформирование промышленного предприятия / В.М. Цлаф. – Самара: Изд-во СПУ, 1997, – 78 с.
14. Черников Д.А. Эффективность использования производственного потенциала и конечные народнохозяйственные результаты / Д.А. Черников // Экономические науки. – 1981. – №10. – С. 88-96.
15. Шаталова Т.Н. Єнікєєва А.Г. Економічна сутність виробничого потенціалу // Вісник ОГУ №8 – Серпень 2007. – С. 85-91.
16. Шевченко Д.К. Проблемы эффективности и использования экономического потенциала / Д.К. Шевченко. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1984. – 86 с.

Остапенко Т.В.

Черниговский национальный технологический университет

ПРОИЗВОДСТВЕННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ПРЕДПРИЯТИЙ АПК: ПОНЯТИЕ И ОЦЕНКА

Аннотация

В статье исследуются взгляды и подходы к понятию производственного потенциала предприятия с учетом специфики сельскохозяйственного производства. Рассмотрены методики оценки потенциала и направления их совершенствования.

Ключевые слова: потенциал, АПК, производство, ресурсный потенциал, оценка.

Ostapenko T.V.

Chernihiv Nationality Technology University

PRODUCTION POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES: CONCEPT AND EVALUATION

Summary

The article investigates the attitudes and approaches to the concept of the production potential of the enterprise-specific agricultural production. The techniques assess the potential and direction of their improvement.

Keywords: potential, AIC, manufacturing, resource potential, assessment.

УДК 332.3

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ З ПОЗИЦІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Перун Н.Я.

Львівський національний аграрний університет

Проаналізовано концептуальну платформу сталого розвитку. Розкрито правове регулювання охорони земель різного цільового призначення. Розглянуто інструменти, за допомогою яких вирішують завдання, висунуті вимогами сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, охорона земель, екологізація землекористування, землеохоронні заходи, сталі землекористування.

Постановка проблеми. Охорона навколишнього середовища та окремих його елементів на сьогодні є глобальною проблемою людства. Стан довкілля багато в чому залежить від стану земельних ресурсів. Оскільки всі природні ресурси фактично є різною формою цільового використання земель, питання охорони та збереження окремих природних ресурсів так чи інакше пов'язане з охороною і використанням земель.

У матеріалах Всесвітньої конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку (Ріо-де-Жанейро 1992 р.) зазначено, що охорона та раціональне використання земель мають вирішальний вплив на стан довкілля, тому повинні посідати ключові позиції в політиці держави.

Керуючись ідеями і принципами, задекларованими на даній конференції, Україна оголосила про свій намір переходу до сталого розвитку. Таким кроком держава зобов'язала перед собою виконати низку завдань задля забезпечення збалансованого розвитку довкілля, в тому числі і землекористування.

Окрім того, не слід забувати, що головна мета сталого розвитку полягає у всебічному облаштуванні і самозабезпеченні життєдіяльності населення, що передбачає формування соціо-еколого-економічної територіальної системи на противагу антропогенному впливу і деградації ландшафтів, забезпечення відтворення природних та виробничих ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню поставленої проблеми присвятили свої пра-

ці такі відомі вчені як: І.К. Бистряков, С.Ю. Булигін, Б.М. Данилишин, Д.С. Добряк [1], П.Г. Казьмір, О.П. Канаш, Л.Я. Новаковський [5], О.Г. Тараріко, В.М. Трегобчук, А.М. Третяк [6] та інші.

Сьогодні питання охорони земель залишається відкритим та актуальним, оскільки вимоги сталого розвитку досі не задоволені, незважаючи на розроблені механізми та прийняті нормативні документи.

Постановка завдання. Незважаючи на те, що аграрна наука і практика протягом тривалого часу працюють над вирішенням проблем екологізації землекористування, сьогодні виникає потреба суттєвого поглиблення теоретичних засад охорони земель в контексті сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Концептуальною основою охорони земель в Україні повинна бути загальновізнана в світі концепція сталого розвитку. Сталий розвиток бере свій початок від запропонованої на початку 70-х років ХХ ст. ідеї сталого економіки (steady-state economy), яка передбачала стабільне матеріальне виробництво відповідно до суспільних потреб.

З прийняттям Ріо-де-Жанейрівської декларації з навколишнього середовища і розвитку, поняття сталого розвитку набуло широкого життєвого в науці і практиці в усіх економічних секторах і на всіх адміністративних рівнях.

У тлумаченні Організації Об'єднаних Націй, сталий розвиток – це той, що дає змогу на довготривалій основі забезпечити стабільне економічне зростання, яке не спричинить деградації довкілля